

אחר לשון תורה, ובלשון תורה צלי בכלל מבושל.

מסכת נדרים

פרק ששי הנודר מן המבושל

הנודר מן התבשיל

כל דבר הנאכל עם הפת, נקרא תבשיל. ולפיכך, מבואר במשנתנו, שהאומר, "קונם תבשיל שאני טועם", אסור במעשה קדרה רך, [כגון חלקא טגריס וטיסני¹], שרגילים לאוכלו עם הפת.

וכן שנו בברייתא, הנודר מן התבשיל, אסור בכל מיני תבשיל, ואסור בצלי, ובשלוק, ובמבושל, ואסור בהיטריות רכות [=דלועין קטנים], שהחולים אוכלים בהן פיתן, שכל דבר הנאכל עם הפת הרי הוא בכלל תבשיל.

ולדעת התנא של משנתנו, מעשה קדרה עבה² אין רגילים לאוכלו עם הפת, ולפיכך הנודר מן התבשיל מותר במעשה קדרה עבה.

אולם בבבל, גם מעשה קדרה עבה נחשב תבשיל, כי בני בבל רגילים לאוכלו עם הפת, וכמאמר רבי זירא, בבלאי טיפשאי דאכלי לחמא בלחמא, ולפיכך הנודר שם מן התבשיל, נאסר גם במעשה קדרה עבה.

ובהמשך יתבאר בעזה"י, שביצה טורמוטא ודלעת הרמוצה גם כן אינם נאכלים עם הפת, ולפיכך אינם בכלל תבשיל, והנודר מהתבשיל מותר בהם.

דלועים לחולה

נתבאר לעיל, שהחולים אוכלים דלועים קטנים בפת, ומזה משמע, שאכילת דלועים יפה היא לחולים. אולם כשרבי ירמיה חלה, נכנס אצלו רופא אחד לרפאתו, וכשראה דלעת מונחת בביתו, הניחו ויצא, ואמר, מלאך המות יש לו בביתו, ואני אכנס לרפא אותו? ומזה משמע, שהדלועים רעים הם לחולה. ונאמרו שלושה אופנים ליישב הדבר.

א. כאן ברכים וכאן בקשים.

לפי התירוץ הראשון בגמרא, דלועים רכים טובים הם לחולה, ועליהם שנינו, שהחולים אוכלים אותם בפת. ודלועים קשים רעים הם לחולה, ועליהם אמר אותו רופא, שהם כמלאך המות.

ב. כאן בדלעת עצמו וכאן בבמה שבתוכו.

לדברי רבא בר עולא, מה שבתוך הדלעת טוב לחולה, [כמבואר מדברי רב יהודה להלן], ועל כך שנינו, שהחולים אוכלים הדלעת בפת. אבל גוף הדלעת קשה לחולה, ועליו אמר אותו רופא, שהוא כמלאך המות.

¹ שמעינן מינה, דבין להקל בין להחמיר, האומר בחג, יום טוב האחרון של חג בכלל. [ר"ן].

² כי קתני שאני טועם, לאו דוקא דאמר הכי, אלא לרבותא נקטה, לומר, דאפילו אמר שאני טועם, מותר במעשה קדרה עבה. [ר"ן].

³ חילקא הוא תבשיל הנעשה מחטים הנשברות במכתשת, כל אחת לשתים. טרגיס הוא תבשיל הנעשה מחטים הנשברות במכתשת, כל אחת לשלוש. טיסני הוא תבשיל הנעשה מחטים הנשברות במכתשת, כל אחת לארבע.

⁴ ומפורש בירושלמי, דכי היכי דבקונם תבשיל מותר בעבה, הכי נמי נודר מן המבושל מותר בעבה. [ר"ן].

דף מ"ט

הנודר מן המבושל

לדעת משנתנו, הנודר מן המבושל, שאומר "קונם מבושל עלי", אינו נאסר אלא בתבשיל, [כלומר בדבר הנתון בקדרה על גבי האש], אבל בצלי, [הנתון ישירות על האש], אינו נאסר, כי צלי אינו בכלל מבושל, ואף במבושל אינו נאסר אלא שנתבשל כל צרכו, אבל בשלוק, הוא תבשיל שלא נתבשל כל צרכו¹, אינו נאסר.

ולדעת רבי יאשיה, הנודר מן המבושל נאסר גם בצלי, שהצלי בכלל מבושל, וזכר לדבר, בכתוב האמור לענין הפסח, "וַיִּבְשְׁלוּ הַפֶּסַח בְּאֵשׁ כְּמִשְׁפָּט וְהִקְדְּשִׁים בְּשָׁלוֹ בְּסִירֹת וּבְדִבְרֵי וּבְצִלְחוֹת וַיִּרְצִי לְקַלְּ בְּנֵי הָעָם" (דה"י ב' ל"ה י"א), שנקרא הפסח מבושל, אף על פי שהוא צלוי, ומכאן שגם הצלוי נקרא מבושל.

ומתחילה רצו לומר, שהתנאים הללו נחלקו בכל נדרים, האם הם מתפרשים כפי לשון תורה או כלשון בני אדם. לדעת התנא של משנתנו, הנדרים מתפרשים כלשון בני אדם, ובלשון בני אדם צלי אינו בכלל מבושל. ולדעת רבי יאשיה הנדרים מתפרשים כלשון תורה, ובלשון תורה צלי בכלל מבושל.

ומסקנת הגמרא, שלדברי הכל נדרים מתפרשים כלשון בני אדם, אלא שבכל מקום הנדרים מתפרשים כלשון אותו מקום, ואין מחלוקת כלל בין התנא של משנתנו לבין רבי יאשיה. בלשון בני מקומו של התנא של משנתנו, לא היה צלי בכלל מבושל, ולכן באותו מקום הנודר מהמבושל מותר בצלי, [וגם רבי יאשיה מודה, שכן הדין באותו מקום]. ובלשון בני מקומו של רבי יאשיה היה צלי בכלל מבושל, ולכן באותו מקום הנודר מהמבושל אסור בצלי, [וגם התנא של משנתנו מודה, שכן הדין באותו מקום]. והפסוק שהביא רבי יאשיה לא הביא כראיה לדבריו אלא אסמכתא בעלמא.

כן היא מסקנת הסוגיה בבבלי. אולם בירושלמי מבואר, שרבי יוחנן ורבי יאשיה נחלקו בדבר זה. לדעת רבי יוחנן, בנדרים הלך אחר לשון בני אדם, ולכן האומר "קונם יין שאני טועם בחג", נאסר גם ביום טוב אחרון של סוכות, שבלשון בני אדם גם הוא נקרא "חגי". ולדעת רבי יאשיה, הלך אחר לשון תורה. ומתחילה אמרו, שכן דעתו אף להקל, ואם כן, האומר "קונם יין שאני טועם בחג", מותר ביום טוב אחרון של סוכות, שבלשון תורה אינו נקרא חג. אולם מסקנת הירושלמי, שלא אמר רבי יאשיה ללכת אחר לשון תורה אלא להחמיר ולא להקל, ואם כן גם לדעתו, האומר "קונם יין שאני טועם בחג", נאסר גם ביום טוב אחרון של סוכות, שבלשון בני אדם גם הוא נקרא "חגי"². אולם הנודר מן המבושל, בכל מקום, יאסר גם בצלי, משום שלהחמיר הלך

¹ דנהי דשלוק נמי משמע מבושל יותר מדאי ... שלוק דהכא בשיל ולא בשיל הוא, דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם, ותבשיל שנתבשל יותר מדאי, בכלל מבושל הוא בלשון בני אדם. [ר"ן].

² ולפום גמרא דילן, דאפילו רבי יאשיה מודה דאין הולכין בנדרים אלא אחר לשון בני אדם,

ג. בכל אופן הם קשים לחולים.

לדברי רבא, הדלועים, בין רכים ובין קשים, רעים הם לחולה, וכמאמר אותו רופא, שהם כמלאך המות. ומה ששנינו, שהחולים אוכלים בהם את הפת, אין הכוונה לחולים ממש, אלא לחכמים, שגם כשהם בריאים, הם תשושי כח כחולים, מפני שהתורה מתשת כוחם, ולכן קוראים אותם חולים, וכן קראם רבא עצמו "מריעי", כלומר חולים, כפי שיתבאר בעזה"י להלן, והחכמים הם האוכלים את הדלעת בפת.

האופן שיש לאכול לוליבא דקרא ולוליבא דכיתנא

אמר רב יהודה, (א) לוליבא דקרא, כלומר מה שבתוך הדלעת, יבשלנו בסלק [=תרד]. (ב) ולוליבא דכיתנא, כלומר מה שבתוך הפשתן, טוב לאוכלו עם כותח. ודבר זה אסור לאומרו בפני עם הארץ, כדי שלא יעקרו הפשתן לכך.

תפילה בכל יום על החולים ועל החכמים

במסכת ראש השנה מבואר, שנחלקו חכמים מתי אדם נידון, אם פעם אחת בשנה, או בכל יום.

ואמר רבא, מה שאנו מתפללים בכל ימות השנה, על קצירי [=על החולים, הם הנקראים קצירי, משום שנפשם קצרה מחמת חוליים], ועל מריעי [=על החכמים, שהם תשושי כח כחולים], אנו עושים כדעת רבי יוסי, האומר שאדם נידון בכל יום, ומועילה התפילה לדין של מחר, אבל לדעת חכמים, האומרים שכבר נגמר דינו לכל השנה, לא מועילה תפילה.

אכילת דייסא

רב חסדא מבני בבל היה, שהיו אוכלים פתם בדייסא, והיה מסתפק היאך טוב לאכול הדייסא, האם דייסא של חיטים בפת חיטים, ודייסא של שעורים בפת שעורים, או דייסא של חיטים בפת שעורים, ודייסא של שעורים בפת חיטים. והיה רוצה שישאלו דבר זה את נקרני הוצל כלומר אותם בני הוצל שאוכלים בנקיות ויודעים הדבר. וי"ג נקדני הוצל כלומר אותם בני הוצל שמדקדקים באכילתם.

ורבא היה אוכל הדייסא בחסיסי [=קמח של קליות]. כן נראה לכאורה מלשון הגמרא, שהיה אוכל הדייסא בחסיסי, אולם יש מפרשים, שהיה אוכל הפת בחסיסי.

אופן אכילת הדייסא

רבה בר רב הונא מצאו לרב הונא, שהיה אוכל דייסא באצבעותיו, ושאלו מדוע עושה כן. השיב לו רב הונא, כך אמר רב, דייסא באצבע טעימה היא מאד [=בסיס] וכל שכן בשתי אצבעות, וכל שכן בשלוש.

רבי יוסי ורבי יהודה, אחד מהם היה אוכל הדייסא באצבעותיו, ואחד היה

אוכל הדייסא בהוצא [=קליפת עץ]. אמר האוכל בהוצא לאוכל באצבעותיו, עד מתי אתה מאכילני צואתך [=צואה שתחת הצפרנים]. אמר האוכל באצבעותיו לאוכל בהוצא, עד מתי אתה מאכילני רוקך, שאין דרך לקנח ההוצא לאחר שנתנה לתוך פיו, כשמחזירה בקערה.

ללכת רחוק לאכול דייסה ובשר שור

אמר רב לחייא בנו, וכן אמר רב הונא לרבה בנו, אם מזמנים אותך לאכול דייסא, אפילו עד פרסה לך ואכול, ואם מזמנים אותך לאכול בשר שור, אפילו עד שלוש פרסאות לך ואכול.

לפלוט מאכל לפני הרב

אמר רב לחייא בנו, וכן אמר רב הונא לרבה בנו, כל דבר לא תפלוט לפני רבך, [כלומר אם בא לך רוק בפיך מחמת מאכל שאכלת בלע אותו ולא תרוק לפני רבך], חוץ מדלעת ודייסא, [שאם בא לך רוק בפיך מחמת אכילתם, יש לך לרוק אותו אפילו בפני רבך]. שהם דומים לפתילה של עופרת, שאינה מתעכלת, ויש בהם סכנה, ולפיכך אותם אפילו לפני שבור מלכא פלוט.

אכילת בלוספיין

רבי יהודה ורבי שמעון הביאו לפניהם בלוספיין [=מין תאנים שקשים להתעכל]. רבי יהודה אכל, רבי שמעון לא אכל.

שאל רבי יהודה את רבי שמעון, מדוע אינו אוכל. והשיב לו רבי שמעון, אלו אין יוצאים מבני מעים כל עיקר.

אמר לו רבי יהודה, כל שכן שטובים הם, שנסמך עליהם למחר, שמתוך שאין מתעכלים מתעכבים במעים, וכל זמן שעומדים שם, זנים את הגוף.

דברים שהאירו פני רבי יהודה

א. אכילת תרדים בלא מלח.

רבי יהודה היה יושב לפני רבי טרפון. אמר לו רבי טרפון, היום פניך צהובים [=שמחים ומאירים]. אמר לו רבי יהודה, אמש יצאו עבדיך לשדה, והביאו לנו תרדים, ואכלנום בלא מלח, ואם אכלנום במלח, כל שכן שהיו פנינו צהובים.

ב. חכמתו.

אמרה מטרוניתא אחת [=אשה חשובה נוכרית] לרבי יהודה, מורה ורוי? כלומר, בעל הוראה אתה, ומשתכר ביון? שמתוך שראתה פניו צהובים, היתה סבורה שנשתכר.

אמר לה, האמיני לי [=הימנותא בידא דההיא איתתא], שאיני טועם יין אלא בקידוש והבדלה וארבעה כוסות של פסח, ומחמתם חש אני בראשי, עד שאני צריך לחבוש צדי ראשי מהפסח ועד העצרת, ומה שפני מאירים, לא מיין הוא, אלא משום "מי קהחם ומי יודע פשר דבר חכמת אדם תאיר פניו ועו פניו יצא" (קהלת

ח' א'.

ג. בית הכסא.

אמר לו צדוקי אחד לרבי יהודה, פניך דומים או כמלוי רבית או כמגדלי חזירים, שמתוך שמרויחים הרבה, פניהם צהובים.

אמר לו רבי יהודה, שני הדברים הללו אסורים ליהודים, ולא מהם הארת פני, אלא עשרים וארבעה בית הכסא יש לי מביתי עד בית המדרש, וכל שעה ושעה, אני נכנס לכל אחד ואחד.

גדולה מלאכה שמכבדת את בעליה

רבי יהודה כשהיה הולך לבית המדרש היה נושא על כתפו קנקן של חרס [=גולפא] כדי שישב עליו בבית המדרש ואמר גדולה מלאכה, שמכבדת את בעליה, שלא היה יושב על גבי קרקע.

רבי שמעון היה נושא על כתפו סל, ואמר, גדולה מלאכה שמכבדת את בעליה.

בגד של רבי יהודה ואשתו

אשתו של רבי יהודה יצאה, והביאה צמר, ועשתה ממנו גלימה חשובה וטובה. וכשהיתה יוצאת לשוק, היתה מתכסה בה. וכשהיה רבי יהודה יוצא להתפלל, היה מתכסה בה ומתפלל. וכשהיה מתכסה בה היה מברך, "ברוך שעטני מעילי", שהיה הבגד חשוב בעיניו כמעיל.

רבי יהודה לא רצה להנות בעולם הזה

פעם אחת גזר רבן שמעון בן גמליאל תענית [מפני צרה שבאה על הציבור], ורבי יהודה לא בא לבית הכנסת שהיו מתאספים בו ביום התענית.

אמרו לרבן שמעון בן גמליאל, שאין לרבי יהודה במה להתכסות. שלח לו רבן שמעון בן גמליאל גלימה, ולא קיבל.

הרים רבי יהודה מחצלת, ואמר לשליח שבא אליו, ראה מה שיש כאן תחתיה, וסמך על כך, שיעשה לו נס, וכן היה, שנתמלא כל אותו מקום זהובים. ואמר רבי יהודה לשליח, רואה אתה שיש לי הרבה, אלא שאין רצוני להנות בעולם הזה.

דף נ'

שלי ושלכם שלה הוא

רבי עקיבא, נתקדשה לו בתו של כלבא שבוע, שמע על כך כלבא שבוע, והדירה הנאה מכל נכסיו.

הלכה בתו של כלבא שבוע, ונישאת לרבי עקיבא בחורף [=סיתוא^א], והיו ישנים בבית התבן, והיה רבי עקיבא מלקט התבן משערותיה.

^א ע"י בראשית ח' כ"ב שם מבואר שסתוא הוא תרגום של חורף.

אמר לה רבי עקיבא, אם היה לי [ממון], הייתי מטיל עליך ירושלים של זהב, הוא תכשיט של זהב שירושלים מצוייר בו, [ובמסכת שבת מבואר, שבאמת כך עשה לה כשהעשיר].

בא אליהו כדי לנחם אותם להראות להם שיש עניים יותר ונדמה להם כאיש והיה קורא על השער ואומר תנו לי מעט תבן כי ילדה אשתי ואין לי דבר שתשכב עליו. אמר לה רבי עקיבא לאשתו [=אינתיה], ראי יש אדם, שאפילו תבן אין לו.

אמרה לו בת כלבא שבוע לרבי עקיבא, לך תהיה בבית המדרש. הלך שתיים עשרה שנה ולמד תורה לפני רבי אליעזר ורבי יהושע.

לסוף שתיים עשרה שנה בא לביתו, ושמע מאחורי הבית שאמר רשע אחד לאשתו [=לדביתהו], יפה עשה לך אביך, שהדירך הנאה על שנתקדשת לבעליך, שכן עשית דבר שאינו נכון, וזאת משני טעמים, האחד הוא, שבעליך אינו דומה לך, כלומר אינו ממשפחה חשובה כמותיך, [שרבי עקיבא היה בן גרים, וכלבא שבוע מחשובי ירושלים], והשני הוא, שהשאיר אותך בעלך אלמנת חיים כל כך הרבה שנים. השיבה לו, אם ישמע לי, ילך עוד שתיים עשרה שנה ללמוד תורה.

אמר רבי עקיבא, הואיל ונתנה לי רשות, אחזור לאחורי. חזר רבי עקיבא והלך, והיה עוד שתיים עשרה שנים אחרות בבית המדרש. ולאחר מכן בא, בעשרים וארבעה אלף זוגות תלמידים, ויצאו הכל לקראתו.

ואף אשתו קמה לצאת לקראתו. אמר לה אותו רשע, ואת להיכן את הולכת, [שלא היו לה בגדים ראויים]. אמרה לו, "יודע צדיק נפש בקמתו ורחמי רשעים אקבץ" [משלי י"ב י], כלומר, יודע הוא זה, שנצטערתי בשבילו.

באה להתראות לרבי עקיבא, והיו החכמים דוחים אותה. אמר להם רבי עקיבא, הניחו לה, שלי ושלכם שלה הוא, כלומר, תורתך ותורתכם, בשבילה היא, שנתנה לי עצה ללכת ללמוד תורה.

שמע כלבא שבוע, בא ונשאל על נדרו, והתירו לו, והותר^ב.

רבי עקיבא נעשה עשיר מששה דברים

א. כלבא שבוע.

ענין זה מבואר במסכת כתובות, שלאחר שהותר נדרו של כלבא שבוע, נתן לרבי עקיבא מחצית ממונו.

ב. אילא דספינתא.

בכל ספינה היו עושים דמות איל מעץ, לנחש ולסימן שתהא הספינה קלה בהליכתה כאיל, והיו ממלאים אותו דינרי זהב, ופעם אחת נשכח איל של ספינה על שפת הים ובא רבי עקיבא ומצאו.

^ב ודאמרן הכא דשמע אבוא ואתשיל על נדרה, מפרש בכתובות, דפתח ליה, אילו הוית ידיע דההוא חתנך צורבא מרבנן, מי אדרתיה, אמר לו, אפילו פרק אחד אפילו הלכה אחת. איכא לאקשווי, היכי פתח ליה בהא פתחא, והא נולד הוא, ותנן לקמן, דאין פותחין בנולד, כיצד, אמר קונם שאני נהנה לאיש פלוני ונעשה סופר, ואמר אילו הייתי יודע שיעשה סופר לא הייתי נודר. יש לומר דשאני הכא, דרבי עקיבא על דעת שיעשה סופר נשאה, כדאיתא התם בהדיא, וכיון שכן, לאו נולד הוא, דשכיח טובא שילמוד פרק אחד והלכה אחת. [ר"ן].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שילחט"א

גיליון ח 38
מסכת נדרים מ"ט – נ"ג

ג. גווא.

פעם אחת נתן רבי עקיבא ארבעה זוז לספנים, ואמר להם, שיביאו לו דבר מה שימצאו, ולא מצאו אלא ארגו על שפת הים. הביאו הארגו לרבי עקיבא, ואמרו שזה יהיה לו. ונמצא שהיה הארגו מלא דגרי זהב, שפעם אחת טבעה ספינה, וכל ממון שבה היה בארגו, וזה הארגו שהם מצאו.

ד. מטרוניתא.

פעם אחת הוצרכו רבי עקיבא ותלמידיו מעות, והלכו אצל מטרוניתא. אמרה לו רבי עקיבא, הריני מלווה אותך, ותהיה אתה לווה, והקב"ה וים ערבים בדבר. קבע לה זמן לפרעון, וכשהגיע זמנה, הלכה אותה מטרוניתא על שפת הים, אמרה, ריבוננו של עולם, גלוי וידוע לפניך, שרבי עקיבא חולה, ולא היה בידו לפרוע חובו, ראה שאתה ערב בדבר. מיד נשתטית בתו של קיסר, ונטלה ארגו מלא אבנים טובות ודיגרי זהב, וזרקה לתוך הים, והים הביאתו במקום שהיתה אותה מטרוניתא יושבת על שפת הים. מיד נטלה אותו ארגו, והלכה לה. לימים נתרפא רבי עקיבא ובא לו אצל ההיא מטרוניתא, ומעותיו בידו לפרעון חובו. אמרה לו, חזרתי אצל הערב, והוא פרע כל החוב, והא לך מה שנתן לי יותר. ומאותו ממון שהחזירה לו נתעשר רבי עקיבא.

ה. אשתו של טורנוסרופוס.

שהיה רבי עקיבא מקפח את טורנוסרופוס בויכוחיו עמו בפני קיסר, ומקנטרו בדברים. פעם אחת בא לביתו סר וזעף, אמרה לו אשתו, מפני מה פניך זועפים. אמר לה, מפני רבי עקיבא שמקנטר אותי בכל יום בדברים. אמרה לו, אלקיהם של אלו שונא זמה הוא, תן לי רשות ואכשיל אותו בדבר עבירה. נתן לה רשות, ונתקשטה, והלכה לה אצל רבי עקיבא. כשראה אותה רבי עקיבא, רק, שחק, ובכה. אמרה לו, מה הם שלושת הדברים הללו. אמר לה, שנים אפרש, שלישי לא אפרש. רקקתי על שבאת מטיפה סרוחה. בכיתי על האי שופרא דבלי בארעא כלומר על ששופך למות. והוא שחק שצפה ברוח הקדש שעתידי להתיגר ולהנשא לו, ולא רצה להודיעה. אמרה לו, כלום יש תשובה. אמר לה, הן. הלכה ונתגיירה, ונשאת לו לרבי עקיבא, והכניסה לו ממון הרבה.

ו. קטיעא בר שלום.

ענין זה מבואר במסכת עבודה זרה. קיסר אחד שהיה שונא את היהודים, ביקש להרוג את כל היהודים. ואחד משריו ששמו קטיעא בר שלום הוכיח לו שלא כדאי לו לעשות זאת. אמר לו הקיסר, קבלתי דברך, אולם כל המנצח את המלך בדבריו, מאחר שבייש בכך את המלך, דינו למות. ומבואר שם, שכשהוציאוהו למיתה, אמר, כל נכסי נתונים לרבי עקיבא וחבריו.

קוף שהעשיר את רב גמדה

רב גמדה נתן ארבעה זוז לספנים, כדי שיביאו לו בהם דבר מה, ולא מצאו לקנות לו בהם אלא קוף, ולפיכך קנו עבורו את הקוף.

בדרכם, ברח מהם הקוף, ונכנס לתוך חור באדמה. חפרו אחריו, ומצאוהו שהוא רובץ על מרגליות. והביאו את כל המרגליות לרב גמדה.

וכתב הר"ן, שממדת חסידות עשו כן, ולא מהדין, כי באמת לא זכה בהם רב גמדה.

תורה מפוארה בכלי מכוער

א. רבי יהושע.

אמרה בת קיסר לרבי יהושע בן חנניה, תורה מפוארה בכלי מכוער? [שהיה רבי

יהושע מכוער וחכם גדול בתורה]. אמר לה, למדי מבית אביך, במה מניחים יין? אמרה לו, בכלי חרס. אמר לה, הכל נותנים יין בכלי חרס, ואתם גם כן נותנים בכלי חרס? אתם יש לכם לתת בכלי כסף וזהב. הלכה והטילה יין בכלי כסף וזהב, ונתקלקל היין. אמר לה, גם התורה כן היא [מתקלקלת בכלים יפים]. שאלה אותו, והלא יש גם יפים שלומדים. אמר לה, אם היו מכווערים היו לומדים יותר.

ב. שמואל.

אשה אחת באה לדון לפני רב יהודה מנהרדעא ונתחייבה בדין. אמרה לו, וכי שמואל רבך כך הוא דן? שאל אותה, האם הכרת אותי? והשיבה, כן, היה גוף וכרסו גדולה, שחור ושיניו גדולות. אמר לה, לבזותו באת? תהיי בנידוי. פקעה, ומתה.

ביצה טורמוטא

ביצה טורמיטא, היא ביצה ששולקים אותה אלף פעמים במים חמים, ונותנים אותה אלף פעמים במים קרים, [וכל זאת לסירונין, כלומר פעם שולקים בחמים ופעם נותנים בקרים], עד שהיא נעשית קטנה כל כך, כשיעור שאדם יכול לבלוע כאחת בלא לעיסה.

ואמר שמואל, שעבד היודע לעשותה כראוי, שווה אלף זוז.

וביצה זו, כשאדם אוכל אותה, אם יש לו כאב בתוך הגוף, הכאב נאחו ונסרך בה, וכשהיא יוצאת מהגוף, הרופא מכיר לפי מראה שלה, איזה סם החולה צריך כדי להתרפא.

ומבואר במשנתנו, שהנודד מהתבשיל, מותר בביצה טורמוטא, שכן כבר נתבאר, שבכלל תבשיל כל דבר הנאכל עם הפת, וביצה טורמוטא נאכלת בפני עצמה ולא עם הפת.

ודוקא ביצה טורמוטא אינה בכלל תבשיל, אבל כל שלא נתבשלה כל כך, אסורה, שהיא נאכלת עם הפת. וכן יש בירושלמי בשם רב חסדא, אסור בביצה מגולגלת, שכן דרך החולה לאכול בה פתו, הרי כל שלא נצטמקה כל כך, והפת נאכלת עמה, בכלל תבשיל הוא.

שמואל בדק עצמו בקולחא

נתבאר, שהרופא יכול לבדוק את החולה, על ידי ביצת טורמוטא. ואמרו, ששמואל, שלא היה בקי בעשיית ביצה טורמוטא, היה בודק עצמו על ידי קולחא. וכל כך היה הקולחא בודק אותו, עד שהיה נחלש ומתעלף. ונשות ביתו, מתוך צערן, על שרואות אותו כך, היו סותרות קליעת שער שלהן.

כלופסין ובנות שבע שני מינים הם

הפועל הקוצר תבואה ממין מסוים, רשאי לאכול ממה שהוא קוצר, ולפיכך האורה [=קוצר] בתאנים, רשאי לאכול ממה שהוא אורה. אמנם דוקא מאותו מין שהוא אורה בו, הוא רשאי לאכול, ולא ממין אחר.

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון 38ח
מסכת נדרים מ"ט – נ"ג

[ובקירקני דאמד].

בן אלעשה, חתנו של רבי היה, ועשיר גדול היה, והזמינו לבית משתה הנישואין של רבי שמעון בר רבי.

שאל בר קפרא את רבי, מהו לשון תועבה האמור בענין משכב זכור, [ויאיש אֶשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת זָכָר מִשְׁכָּבֵי אִשָּׁה תוֹעֵבָה עָשׂוּ שְׁנֵיהֶם מוֹת יוֹמָתוֹ דְּמִיָּהֶם בָּס" (ויקרא כ"ג)]. וכל מה שהשיב לו רבי הקשה עליו. אמר לו רבי פרש אתה.

אמר לו בר קפרא, תבוא אשתך תמזוג לי נטלא יין, ובאה ועשתה כן. ואמר לרבי, קודם רקוד לי, ואומר לך, שלכך קראו הקב"ה תועבה, לומר תועה אתה בה, שמניח משכבי אשה, והולך אצל זכר.

כשבאו לשתות כוס אחרת, שאל בר קפרא את רבי, מהו לשון תבל האמור בענין אשה הנרבעת לבהמה, [ויבְכַל בְּהֵמָה לֹא תִתֵּן שְׁכָבְתָּךְ לְטַמְאָה בָּהּ וְאִשָּׁה לֹא תַעֲמֹד לְפָנָי בְּהֵמָה לְרַבְעָה תִבָּל הוּא" (ויקרא י"ח כ"ג)].

ושוב הקשה בר קפרא על כל מה שהשיב לו רבי. עד שעשה רבי כענין הראשון, שאשתו הביאה לו נטלא יין, ורבי רקד לפניו. ואז אמר לו בר קפרא, שלכך קראו הקב"ה תבל, לשון תמיהה, וכי תבלין וטעם יש בה? מדוע את מניחה בן מינד ללכת אצל בהמה.

ולאחר מכן שאל בר קפרא את רבי, מהו לשון זימה האמור בענין הבא על אשה ובתה, [ויִעֲרֹת אִשָּׁה וּבִתָּה לֹא תִגְלֶה אֶת בִּתְּךָ וְאֶת בִּתְּךָ וְאֶת בִּתְּךָ לְטַמְאָה בָּהּ וְאִשָּׁה לֹא תַעֲרֹתָ שְׂאֵרָהּ הִנֵּה זָמָה הוּא" (ויקרא י"ח י"ז)].

ושוב הקשה בר קפרא על כל מה שהשיב לו רבי. עד שעשה רבי כענין הראשון, שאשתו הביאה לו נטלא יין, ורבי רקד לפניו. ואז אמר לו בר קפרא, שלכך קרא הקב"ה לדבר זה זימה, לשון ספק, כלומר זו מה היא, שאין ידוע ממי היא מתעברת.

לא יכול בן אלעשה לסבול הדבר קם ויצא משם הוא ואשתו.

תספורת בן אלעשה

בן אלעשה חתנו של רבי, עשיר גדול היה, ואדם גדול, וכך שנינו, לא לחנם פיזר בן אלעשה את מעותיו, אלא להראות בהן תספורת של כהן גדול, שנאמר בו, "וְרֵאשִׁים לֹא יִגְלַחוּ וְפָרַע לֹא יִשְׁלַחוּ כִּסּוּם יִקְסְמוּ אֶת רְאשֵׁיהֶם" (יחזקאל מ"ד כ'), והכוונה לתספורת כעין לולינית, וביאר רב יהודה שהיא תספורת יחידה [=נאה]. ואמר רבא, שהספר מצמצם שלא תעלה אחת מהשערות על חברתה, אלא ראשו של זה בצד עיקרו של זה, וזו היא תספורת של כהן גדול.

דלעת הרמוצה

כבר נתבאר בדף מ"ט, שהנודר מהתבשיל, אסור בכל דבר הנאכל עם הפת. ומבואר במשנתנו, שדלעת הרמוצה אינה בכלל זה, והנודר מהתבשיל מותר בדלעת הרמוצה, כי אינה נאכלת עם הפת.

לדברי שמואל, דלעת הרמוצה, היא דלעת של המקום הנקרא קרקווא, ועל שם מקומה נקראת קרא [=דלעת] קרקווא.

ומבואר במסכת מעשרות, שכלופסין [=מין תאנים שעושים מהם תבשיל הנקרא לפדי], ובנות שבע [=מין נוסף של תאנים], כל אחד נחשב כמין בפני עצמו, ולפיכך העושה בכלופסין, לא יאכל בבנות שבע, והעושה בבנות שבע, לא יאכל בכלופסין.

אלף מיני לפדי

מעשה באחד, שנתן את עבדו לחבירו, כדי שחבירו ילמד את העבד עשיית אלף מיני תבשילי לפדי, ולבסוף למדו רק שמונה מאות. תבע בעל העבד את חבירו לדין לפני רבי, על שלא עמד בתנאו.

תמה רבי על שהיה זה שקוע כל כך במיני תענוג, ואמר, אבותינו אמרו נשינו טובה, [ככתוב באיכה "וַתִּזְנַח מִשְׁלוֹם נַפְשִׁי נְשִׁיתִי טוֹבָה" (איכה ג' י"ז)], אנו, אפילו בעינינו לא ראינו.

הזמנת בר קפרא לנישואי רבי שמעון בן רבי

רבי עשה משתה חתונה לרבי שמעון בנו, ולא הזמין את בר קפרא, [לפי שהיה איש בדחן, ומתיירא רבי, שמא יעשה שום דבר שחוק].

כתב בר קפרא על בית חופתו, עשרים וארבעה אלפי ריבוא דינרים הוצאו על בית חופה זו [להוצאות נישואין], ולא הזמינו את בר קפרא. ואמר לרבי, אם לעוברי רצונו כך, לעושי רצונו על אחת כמה וכמה.

ראה רבי שבר קפרא מקפיד והזמינו. חזר בר קפרא ואמר, אם לעושי רצונו בעולם הזה כך, לעולם הבא על אחת כמה וכמה.

בר קפרא מבדח את רבי

יום שהיה רבי שוחק בו, היתה באה פורענות לעולם. ומאחר שחשש רבי שבר קפרא יבדח אותו, אמר לו, לא תבדח אותי, ואתן לך ארבעה סאים חיטה.

אמר לו בר קפרא, יראה כבודו, שאטול החיטים באיזו סאה שאבחר ואפילו גדולה. נטל סל גדול מאוד, וחיפה אותו בזפת שלא יהיו בו חורים, הפכו על ראשו, והלך ואמר לרבי, ימדוד לי כבודו ארבעים מידות כאלו של חיטים שהלוייתי לו.

שחק רבי ואמר, וכי לא הזהרתיך שלא תבדחני. אמר בר קפרא [מאחר ששחק רבי], חיטים שלווייתי נטלתי [כלומר הפסדתים ואין לי כלום].

דף נ"א

רבי מרקד לפני בר קפרא כדי להבין מילה בתורה

אמר בר קפרא לבתו של רבי, מחר [בנישואי רבי שמעון בר רבי], אשתה יין כשאביך ירקד [=בריקודא דאבון] לפני, ואמך תהא מקרקרת ומזמרת

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת **אלישבע שולביץ ע"ה**
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון 38ח
מסכת נדרים מ"ט – נ"ג

- ולפי הפירוש הראשון של הר"ן, האוסר עצמו "מן הכבוש", מאחר שהזכירו בה"א הידיעה, כוונתו לכבוש הידוע, שהוא כבוש של ירק, אבל האומר "כבוש" בלא ה"א הידיעה, אין דעתו דווקא לכבוש מסוים, ואסור בכל הכבושים. < ונסתפק רב אחא בריה דרב אויא מה הדין כשאמר "דכביש", האם נחשב כאומר בה"א הידיעה או לא, ועלה הספק בתיקו, ולפיכך יש להחמיר.

- ולפי הפירוש השני של הר"ן, אין החילוק בין מזכיר בה"א הידיעה למזכיר בלא ה"א הידיעה, אלא כשאסר עצמו בכבוש בלא לפרט, לא נאסר אלא בכבוש העיקרי, הוא כבוש של ירק, אבל הדגיש "כבוש שאני טועם", מאחר שהוסיף דברים, נתכוון לאסור עצמו בכל מיני כבושים. < ונסתפק רב אחא בריה דרב אויא מה הדין כשאמר "כבוש", בלא ה"א הידיעה, ובלא לומר "שאני טועם" האם כוונתו לכל הכבושים או רק לכבוש של ירק, ועלה הספק בתיקו, ולפיכך יש להחמיר.

הנודר מן השלוק

סתם שלוק, הוא שלוק של בשר, אבל יש השולקים גם שאר דברים.

- ולפי הפירוש הראשון של הר"ן, האוסר עצמו "מן השלוק", מאחר שהזכירו בה"א הידיעה, כוונתו לשלוק הידוע, שהוא שלוק של בשר, אבל האומר "שלוק" בלא ה"א הידיעה, אין דעתו דווקא לשלוק ידוע, ואסור בכל השלוקים. < ונסתפק רב אחא בריה דרב אויא מה הדין כשאמר "דשליק", האם נחשב כאומר בה"א הידיעה או לא, ועלה הספק בתיקו, ולפיכך יש להחמיר.

- ולפי הפירוש השני של הר"ן, אין החילוק בין מזכיר בה"א הידיעה למזכיר בלא ה"א הידיעה, אלא כשאסר עצמו בשלוק בלא לפרט, לא נאסר אלא בשלוק העיקרי, הוא שלוק של בשר, אבל הדגיש "שלוק שאני טועם", מאחר שהוסיף דברים, נתכוון לאסור עצמו בכל מיני שלוקים. < ונסתפק רב אחא בריה דרב אויא מה הדין כשאמר "שלוק", בלא ה"א הידיעה ובלא לומר "שאני טועם" האם כוונתו לכל השלוקים או רק לשלוק של בשר, ועלה הספק בתיקו, ולפיכך יש להחמיר.

הנודר מן הצלי

לדעת רבי יהודה, **סתם צלי, הוא צלי של בשר, אבל יש הצולים גם שאר דברים.**

- ולפי הפירוש הראשון של הר"ן, האוסר עצמו "מן הצלי", מאחר שהזכירו בה"א הידיעה, כוונתו לצלי הידוע, שהוא צלי של בשר, אבל האומר "צלי" בלא ה"א הידיעה, אין דעתו דווקא לצלי מסוים, ואסור בכל הצלויים. < ונסתפק רב אחא בריה דרב אויא מה הדין כשאמר "דצלי", האם נחשב כאומר בה"א הידיעה או לא, ועלה הספק בתיקו, ולפיכך יש להחמיר.

- ולפי הפירוש השני של הר"ן, אין החילוק בין מזכיר בה"א הידיעה למזכיר בלא ה"א הידיעה, אלא כשאסר עצמו בצלי בלא לפרט, לא נאסר אלא בצלי העיקרי, הוא צלי של בשר, אבל הדגיש "צלי שאני טועם", מאחר שהוסיף

ולדברי רב אשי, היא דלעת שהטמינוה ברמץ. **אולם דברי רב אשי נדחו**, שהרי שנינו, שדלעת ארמית שהיא דלעת המצרית, נחשבת כלאים עם דלעת יונית, ואינה נחשבת כלאים עם דלעת רמוצה, הרי שדלעת רמוצה מין של דלעת היא, ולא דלעת ברמץ.

הנודר ממעשה קדרה

הנודר ממעשה קדרה, **אינו אסור אלא ממעשה רתחה**, כלומר מדברים שאינם להרתיח ולבשל בה הרבה, ומפרש בירושלמי, שבכלל זה, חילקא, טרגין, וטסני, סלת, ואורז, זריד, וערסן.

יורד לקדרה ויורד לאלפס

דברים הצריכים רתיחה קלה, היו עושים בקדרה, ודברים הצריכים רתיחה גדולה, היו מתחילים להרתיחם בקדרה, ולאחר מכן מעבירים אותם לאלפס.

והנודר מן היורד לקדרה, אסור גם ביורד לאלפס, שהרי כבר ירד לקדרה, קודם שיורד לאלפס, ואם כן הוא בכלל יורד לקדרה, וכל שכן שהוא אסור בכל דבר הנעשה בקדרה לבדה.

אבל הנודר מן היורד לאלפס, מותר ביורד לקדרה, שלא ירד לאלפס, ואין אומרים, כל שהרתיחו אותו רתיחה קלה בקדרה, שבכך הוא מוכן לרדת לאלפס, נקרא יורד לאלפס, אף על פי שעדיין לא ירד, אלא עד שלא ירד לאלפס ממש, אינו נקרא יורד לאלפס.

נעשה בקדרה ונעשה באילפס

הנודר מהנעשה בדבר מסוים, כוונתו למה שנגמרה עשייתו שם.

ולפיכך, **הנודר מן הנעשה בקדרה, אינו אסור אלא במה שנגמרה שם עשייתו**, אבל **מותר בנעשה באילפס**, אף שתחילת עשייתו בקדרה, כי גמר עשייתו באילפס, ולא בקדרה.

וכמו כן הנודר מן הנעשה באילפס, אינו אסור אלא במה שגמר עשייתו באילפס, אבל **מותר בנעשה בקדרה**, אף על פי שאחר שנגמרה שם עשייתו, נתנוהו באילפס.

יורד לתנור וכל מעשה תנור

הנודר מן היורד לתנור, אין אסור אלא בפת, שסתם יורד לתנור, משמעותו פת. **ואם אמר, "כל מעשה תנור עלי", אסור בכל הנעשים בתנור.**

הנודר מן הכבוש

סתם כבוש, הוא כבוש של ירק, אבל יש הכובשים גם שאר דברים.

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון 38ח
מסכת נדרים מ"ט – נ"ג

לשון "דג" ולשון "דגה"

נתבאר, שלדברי רבי שמעון בן אלעזר, משמעות "דג" בלשון זכר, הוא דג גדול, ומשמעות "דגה" בלשון נקיבה, הוא דג קטן.

והנה ענין זה, שמשמעות "דג" בלשון זכר, הוא דג גדול, יש להביא לכך ראיה מהמקרא, שכך נאמר על יונה הנביא, "וַיִּמְן ה' דָּג גָּדוֹל לְבָלֵעַ אֶת יוֹנָה וַיְהִי יוֹנָה בְּמִעֵי הַדָּג שְׁלֹשָׁה יָמִים וְשְׁלֹשָׁה לַיְלֹת" (יונה ב' א'), הרי שהדג הוא גדול.

אבל ענין זה, שמשמעות "דגה" בלשון נקיבה הוא דג קטן, אין לו סמך במקרא, שכן מהכתובים משמע שגם דגים גדולים נקראים "דגה".

- מתחילה רצו להביא ראיה לכך, מהכתוב האמור ביונה עצמו, "וַיִּתְפַּלֵּל יוֹנָה אֶל ה' אֱלֹהָיו מִמִּעֵי הַדָּגָה" (יונה ב' ב'), הרי שאותו דג גדול שבלעו, נקרא גם כן בשם "דגה", ואם כן גם דג גדול נקרא "דגה". ודחו ראיה זו כי אמרו, שאפשר שהדג הגדול שבלעו הקיאו, ולאחר מכן בלעו דג קטן, ורק השני נקרא "דגה".¹

- אבל יש להביא ראיה לכך שגם דגים גדולים נקראים "דגה", מהכתוב האמור במכת דם, "וַהֲדַגְתָּ אֶשֶׁר בַּיָּאֵר מִתַּנָּה וַיִּבְאֵשׁ הַיָּאֵר וְלֹא יָקְלוּ מִצְרַיִם לְשָׁתוֹת מִיִּם מִן הַיָּאֵר וַיְהִי הַדָּם בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם" (שמות ז' כ"א), ועל כרחך כוונת הכתוב לכל הדגים, בין קטנים ובין גדולים, ואם כן, גם דגים גדולים נקראים "דגה".

ולפיכך אמרו, שבדאי בלשון תורה "דגה" כולל דגים גדולים ודגים קטנים, אבל בלשון בני אדם במקומו של רבי שמעון בן אלעזר, הגדולים נקראו "דג", והקטנים נקראו "דגה", ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם.

הנודר מן הצחנה

צחנה היא מין מאכל של דגים קטנים הרבה, מלוחים יחד, רובם שלמים, אבל יש בהם גם טרופים.

והנודר מן הצחנה, נאסר בכל הדברים שיש כמותם בצחנה. ולפיכך הוא נאסר גם בטריט טרופה, שהרי יש כמותה בצחנה, שמיעוט הצחנה הם דגים טרופים, אבל מותר הוא בציר ומורייס, שהם שמנו וקרבו של דג בלא חתיכות מהדג עצמו, ואין כן בצחנה.

הנודר מטריט טרופה

לפי גרסת הגמרא לפנינו, הנודר מטריט טרופה, אסור בציר ובמורייס.

אולם לפי גרסת הר"ן, הנודר מטריט טרופה מותר בציר ובמורייס, שטרית טרופה היא חתיכות טרופות של דג הנקרא טרית, ואין בכלל זה לא ציר ולא מורייס.²

עוד כתב הר"ן, שזה שנדר מטריט טרופה, מותר הוא בדגים השלמים שבצחנה, ואסור בדגים הטרופים שבצחנה.

דברים, נתכוון לאסור עצמו בכל מיני צלויים. < ונסתפק רב אחא בריה דרב אויא מה הדין כשאמר "צלוי", בלא ה"א הידיעה ובלא לומר "שאני טועם", האם כוונתו לכל הצלויים או רק לצלי של בשר, ועלה הספק בתיקו, ולפיכך יש להחמיר.

הנודר מן המליח

סתם מליח, הוא מליח של דג, אבל יש המלוחים גם שאר דברים.³

- ולפי הפירוש הראשון של הר"ן, האוסר עצמו "מן המליח", מאחר שהזכירו בה"א הידיעה, כוונתו למליח הידוע, שהוא מליח של דג, אבל האומר "מליח" בלא ה"א הידיעה, אין דעתו דווקא למליח מסוים, ואסור בכל המלוחים. < ונסתפק רב אחא בריה דרב אויא מה הדין כשאמר "דמליח", האם נחשב כאומר בה"א הידיעה או לא, ועלה הספק בתיקו, ולפיכך יש להחמיר.

- ולפי הפירוש השני של הר"ן, אין החילוק בין מזכיר בה"א הידיעה למזכיר בלא ה"א הידיעה, אלא כשאסר עצמו במליח בלא לפרט, לא נאסר אלא במליח העיקרי, הוא מליח של דג, אבל הדגיש "מליח שאני טועם", מאחר שהוסיף דברים, נתכוון לאסור עצמו בכל מיני מלוחים. < ונסתפק רב אחא בריה דרב אויא מה הדין כשאמר "מליח", בלא ה"א הידיעה ובלא לומר "שאני טועם" האם כוונתו לכל המלוחים או רק למליח של דג, ועלה הספק בתיקו, ולפיכך יש להחמיר.

הנודר מן הדג ומן הדגים

אמר "קונם דג שאני טועם", כוונתו לדגים גדולים, ולא לדגים קטנים, שמשמעות "דג" בלשון יחיד, דג גדול הנמכר בפני עצמו. ובירושלמי מפרש, שכל דג שהוא פחות מליטרא, נקרא קטן, אלא שבכל זה הולכים אחר לשון בני אדם בכל מקום כמו שהוא.

אמר "קונם דגים שאני טועם", כוונתו לדגים קטנים ולא לדגים גדולים, שמשמעות "דגים" בלשון רבים דגים קטנים הנמכרים הרבה יחד.

ולדברי רבי שמעון בן אלעזר בברייתא, כן הדין כשאמר, "קונם דגה שאני טועם", שגם כן משמעותו לדגים קטנים, ולא לדגים גדולים.

אמר "קונם דג דגים שאני טועם", ולדברי רבי שמעון בן אלעזר, הוא הדין כשאמר "דג דגה שאני טועם", כוונתו לדגים גדולים ולדגים קטנים³, ונאסר באלו ובאלו, בין מלוחים, בין טפלים, בין חיים, בין מבושלים. ודווקא בדגים שלמים הוא נאסר, אבל מותר הוא בטריט טרופה, היא מין מאכל של דג גדול טרוף דק דק, שאינו דג שלם, וכל שכן שמותר בציר של דגים, שהוא שומן היוצא מהדגים וקרבי דגים מעורבים בו, וכל שכן שמותר במורייס, שהוא שומנו של דג בלבד.

¹ ירושלמי הוון בעי מימר, מלוח לעולם, הא לשעה לא. אמר רבי יודן, מן מה דתנינן, הרי עלי כבשר מליח, וכיין נסך, הדא אמרן מלוח לשעה מלוח הוא. [ר"ן].

² ולא תימא, מהדר הוא דקא הדר ביה, דמעיקרא דבעי מיסר נפשיה בגדולים, אמר "דג", ובסוף הדר ביה ואמר "דגה", קא משמע לן דלא אמר הכי, אלא מכולהו אסר נפשיה. [ר"ן].

³ ואף על גב דההוא נמי דבלעיה בסוף, גדול מליטרא היה, נקרא קטן בערך הראשון. [ר"ן].

¹ דסלקא דעתך אמינא, כיון דנדר מטריט שהיא טרופה דק דק, יאסר אף בציר ומורייס קא משמע לן. [ר"ן].

ועיין בסוף הפרק, שם נתבאר עניין זה באופן שונה.

הנודר מן הבשר

לדעת תנא קמא – הנודר מן הבשר, אינו נאסר אלא בבשר, אבל **מותר** הוא **ברוטב** היוצא מהבשר, ו**בקיפה** [=דק דק של בשר שיוורד לשולי הקדרה]. והנודר מן הרוטב, מותר בקיפה. והנודר מן הקיפה, מותר ברוטב.

ולדעת רבי יוסי – הנודר מן הבשר, **אסור** גם **ברוטב ובקיפה**, שהרי יש בהם טעם בשר, וכל הנודר מן הדבר, אסור גם בכל מה שיש בו טעם אותו דבר.

ואמר רבי יהודה להביא ראיה לדברי רבי יוסי, מעשה ואסר עלינו רבי טרפון אפילו ביצים שנתבשלו עם הבשר, הרי שכל שקיבל טעם מהבשר, נאסר.

אמרו לו לרבי יהודה בעלי מחלוקתו של רבי יוסי, אין הנידון דומה לראיה, **הנאסר בדבר מסוים, כגון "בבשר זה"**, נעשה **הדבר המסוים** אסור לו [=חתיכה דאיסורא], ובאופן הזה, באמת **נאסר לו גם מה שנתערב בו וקיבל ממנו טעמו**, כרוטב וקיפה וביצים שנתבשלו עמו, וכשאין ששים של היתר כנגד הדבר האסור לבטל טעמו]. **אבל האומר "בשר אסור עלי"**, לא אסר חתיכה **מסויימת** של בשר, **אלא דבר הנחשב בשר**, ואינו מתכוון לאסור על עצמו אלא מה שנקרא בשר, **וכל שאינו נקרא בשר, אינו נאסר לו, ובכלל זה רוטב וקיפה**, שאינם קרויים בשר, **אף על פי שיש בהם טעם בשר**.

איסור שנתערב בהיתר^א

כלל בידינו, כשדבר איסור מתערב בדבר היתר, והוא **איסור שאין לו מתירים**, כלומר, שאין דרך להתיר את האיסור עצמו, [בשר נבילה שאין לו היתר, שנתערב בבשר שחוטח], **אם** קיבל ההיתר את טעם האיסור, [שאינו בהיתר ששים כנגד האיסור], **הכל נאסר, ואם** לא קיבל ההיתר את טעם האיסור, [שיש בהיתר ששים כנגד האיסור], **האיסור בטל ברוב** והכל מותר.

עוד כלל בידינו, כשדבר איסור מתערב בדבר היתר, והוא **איסור שיש לו מתירים**, כלומר, שיש דרך להתיר את האיסור עצמו, כגון תבואת טבל שיש לה היתר בהפרשת תרומות ומעשרות, **אפילו כשההיתר הוא פי אלף מהאיסור, אין האיסור בטל בו**, והכל נאסר, [עד שיתירו את האיסור, בדרך שיש להתירו].

והנה **לעיל נתבאר**, שהאוסר על עצמו **בנדר בשר מסוים, ונתערב אותו בשר בדבר היתר**, אם יש בו בנותן טעם, שקיבל ההיתר טעמו של הבשר, ולא היה בהיתר ששים כדי לבטל טעמו של הבשר, הכל נאסר, אבל אם היה ששים של היתר כדי לבטל טעם הבשר, מותר.

והקשו המפרשים ז"ל, **הלא כל דבר האסור מחמת נדר, נחשב כדבר שיש לו מתירים**, [כפי שיתבאר בעה"י בדף נ"ט], וזאת משום שמצווה להישאל על הנדר ולהתירו. **ואם כן למה יבטל בשר נדר בששים של היתר, הלא כבר נתבאר**, שאיסור שיש לו מתירים אינו בטל אפילו באלף של היתר. ונאמרו מספר אופנים ליישב זאת.

^א בהמשך מובא ענין זה, כפי שנכתב במהדו"ק משנת תשנ"ו, כי נכתב באופן קצר יותר, ואפשר שהוא טוב יותר.

ורבינא שאל את רב אשי, מה הדין כשאמר, **"הרי ציחין אסורים עלי"**, האם **נאסר גם בציר ובמורייס** או לא. שכן הסיבה לכך שדגים קטנים כבושים יחד קרויים צחנה, משום שהציר היוצא מהם ריחו נודף, ואם כן, אפשר שכשאמר "ציחין", בא לרבות גם ציר ומורייס. ולא נפשט **הספק** [=תיבעלי].

הנודר מן החלב או מן הקום

החלב, יוצאים ממנו מעין מים, והם נקראים בלשון חז"ל בשם קום, [ובלע"ז סיר"ן].

במקומו של **תנא קמא** של משנתנו – **הנודר מן החלב**, אין דעתו אלא לחלב עצמו כמות שהוא, ולא לקום היוצא מהחלב, ולפיכך הוא אסור בחלב, ו**מותר בקום**. והנודר מן הקום, אין דעתו אלא לקום בפני עצמו, אחרי שיצא מהחלב, ולא לחלב או לקום המעורב בחלב, ולפיכך הנודר מן הקום, **מותר בחלב**. [=באתרא דרבנן, קרו לחלבא חלבא, ולקומא קומא].

ומבואר **בברייתא, שכמו כן הנודר מהחלב, מותר בגבינה**, כי הגבינה אינה בכלל חלב.

ובמקומו של **רבי יוסי** – **הנודר מן החלב**, דעתו הן לחלב, והן לקום היוצא מן החלב, כי גם הוא היה נקרא שם על שם החלב, קום החלב, וכל ששם אביו עליו, הרי הוא בכלל אביו, ולפיכך הוא אסור בחלב ו**בקום**. [=באתריה דרבי יוסי, לקומא נמי קרו ליה קומא דחלבא]. **וכתב הר"ן, שמהטעם הזה, שבמקומו של רבי יוסי** הקום היה נקרא קום החלב, כשם שהקום בכלל חלב, כך החלב בכלל הקום, שהחלב והקום נחשבים דבר אחד, ולפיכך גם **הנודר מן הקום, אסור בחלב ובקום**.

הנודר מן הגבינה

אבא שאול אומר, אף על פי שרוב גבינות מלוחות הן, גם גבינה שאינה מלוחה נקראת גבינה, ולפיכך, הנודר מן הגבינה, **אסור בכל הגבינות, בין מלוחות בין טפילות**.

ומבואר בברייתא, שאף על פי שגבינה נעשית מחלב, הנודר מהגבינה **מותר בחלב**, כי חלב אינו בכלל גבינה.

דף נ"ב

הנודר מן העדשים

עדשים מגובלות ומטוגנות בדבש נקראות אשישים.

ולדעת תנא קמא – **הנודר מן העדשים, אסור גם באשישים**, שהרי האשישים הם עדשים.

ורבי יוסי חולק ואומר – מאחר שנשתנה שם, ואינם קרויים בשם עדשים, אינם בכלל הנדר, ולפיכך הנודר מעדשים **מותר באשישים**.

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון 38ח
מסכת נדרים מ"ט – נ"ג

אופן של היתר, כגון מים ומלח המעורבים בעיסה, שאף שאסור להוציא המים והמלח ממקום בעליהם, יש להם היתר כבר עכשיו במקום בעליהם. ומה שנתבאר שדבר שיש לו מתירים, אפילו מין במינו אינו בטל כלל, לא דברו אלא באופן השני, שההיתר קיים כבר עכשיו, אבל באופן הראשון, כשעדיין לא בא ההיתר, בזה לא החמירו שלעולם לא יהא האיסור בטל, ורק כשהוא מין במינו אינו בטל אפילו באלף, אבל כשהוא מין בשאינו מינו, כל שיש ששים של היתר כנגדו, הוא בטל. וזהו המבואר בסוגייתנו, שמי שאסר עצמו בנדר בבשר מסוים, ונתערב אותו בשר בביצים של היתר, אם היה ששים של היתר כדי לבטל טעם הבשר, מותר.

דעת הר"ן	דבר שיש לו היתר עכשיו		דבר שיהיה לו היתר אחר זמן	
	בשאינו מינו	בשאינו מינו	מין במינו	בשאינו מינו
בטל בששים	בטל	אפילו באלף לא בטל	אפילו באלף לא בטל	בטל בששים

וכתב הר"ן לבאר ענין זה, והקדים, שהוקשה לו, מאחר שלדעת חכמים, בכל דיני תערובות האיסור בטל בהיתר, בין מין במינו ובין מין באינו מינו, מה ראו לחלק בדבר שיש לו מתירין, בין מינו לשאינו מינו ומאיזה טעם הודו בזה לסברת רבי יהודה האומר בכל מקום מין במינו אינו בטל.

וכתב שהנה במסכת מנחות מבואר, שיסוד מחלוקת חכמים ורבי יהודה אם מין במינו בטל, מהכתוב האמור בענין קרבנות יום הכפורים, "ולקח מדם הפר ומדם השעיר", אף על פי שדמו של פר מרובה, נקרא "דם השעיר", הרי שדם השעיר אינו בטל בדם הפר.

דעת רבי יהודה, שהכתוב הזה מלמד, שבכל מקום, מין במינו [כדם שעיר בדם פר], אינו בטל, והטעם לכך, שכל דבר שהוא דומה לחבירו, אינו מחלישו ומבטלו, אלא מעמידו ומחזקו.

וחכמים אומרים, שאין ללמוד מהכתוב הזה שאיסור לא יהיה בטל בהיתר, שכן דווקא כששניהם של היתר, כדם פר ודם שעיר, ששניהם כשרים לזריקה, אינם בטלים זה בזה, אבל כשהאחד של איסור, והאחד של היתר, מאחר שאינם שווים, המועט בטל במרובה, אף על פי שהם מין אחד.

ונמצא שרבי יהודה למד מהכתוב הזה שכל שיהיו שנים שווים בעצם אף על פי ששונים בדין אין המועט בטל במרובה ולפיכך מין במינו אינו בטל אף על פי שזה איסור וזה היתר. וחכמים למדו מהכתוב הזה שכל שיהיו שנים שווים בדין ששניהם כשרים אין המועט בטל במרובה אבל כששונים בדין אף על פי שהם מין אחד המועט בטל במרובה.

אכן כל זה כשהאחד איסור גמור, והאחד היתר גמור, מאחר ששונים בדין לגמרי, המועט בטל במרובה, אף על פי שהם מין אחד. אבל כשהאיסור אינו איסור גמור, ויש לו היתר לאחר זמן, נמצא שנתקרב קצת להיתר, ולפיכך אינו ראוי כל כך להיות בטל בו, ולפיכך באופן הזה אמרו חכמים, שדווקא כשאינם אותו מין יהיה האיסור בטל בהיתר, שהחילוק ביניהם במין ישלים מה שנעשו דומים בדין, ולפיכך בדבר שיש לו מתירים לאחר זמן, אמרו חכמים, שרק מין בשאינו מינו בטל בששים, אבל מין במינו אינו בטל כלל.

וכשהאיסור יש לו כבר עכשיו צד של היתר, כגון מים ומלח שאין להוציאם חוץ לתחום בעליהם, אבל בתחום בעליהם מותרים כבר עכשיו, האיסור נדמה להיתר הרבה, ובה אפילו מין בשאינו מינו אינו בטל כלל^א. ופת שאפאה עם הצלי בתנור, דומה לענין זה,

ותירצו הראשונים, שכשאמרו שדבר איסור שאין לו מתירים אינו בטל אפילו כשנתערב באלף של היתר, לא אמרו כן אלא כשנתערב מין במינו, כגון בשר נדור בבשר היתר, אבל כשנתערב מין בשאינו מינו, כגון בשר נדור בביצים, אף על פי שהוא דבר שיש לו מתירים, כל שבטל טעמו, שיש ששים של היתר כנגדו, הרי זה בטל.

וכן שנינו במסכת חלה, "הנותן שאור מעיסת חטים לתוך עיסת האורז, אם יש בה טעם דגן, חייבת, שכל העיסה נידונית כעיסת חטים, ואם לאו, פטורה, שהחטים בטלים באורז, אם כן, למה אמרו הטבל אוסר בכל שהוא, במינו, ושלא במינו, בנותן טעם", וטבל דבר שיש לו מתירים הוא, ואף על פי כן אמרו, שלא במינו, בנותן טעם.

וכן יש בירושלמי, "זה הכלל היה רבי שמעון אומר משום רבי יהושע, כל דבר שיש לו מתירין, כגון טבל ומעשר שני והקדש וחדש, לא נתנו בו חכמים שיעור, אלא מין במינו במשהו, ושלא במינו בנותן טעם. וכל שאין לו מתירין, כגון תרומה וכו', מין במינו ושלא במינו בנותן טעם. הלין נדרי מה את עביד לון, כדבר שיש לו מתירין או כדבר שאין לו מתירין, מסתברא מעבדינן כדבר שיש לו מתירין, דתנינן תמן, שהזקן עוקר הנדר מעיקרו וכו'. והא מתניתא עבדא לון כדבר שיש לו מתירין, דתנינן, שהנודר מן הדבר ונתערב באחר, אם יש בו בנותן טעם, אסור, תפתר במין בשאינו מינו, בדבר שיש לו מתירין. והרי זה מפורש כמו שכתבנו.

והנה הרב אלפס ז"ל, כתב בהלכותיו, בענין פת שאפאה עם הצלי בתנור, שאסור לאוכלה בכוח (=שהוא מאכל של חלב), משום ריח הצלי שבפת, ולא אמרו שיהא ריח הצלי בטל בפת, וביאר שהסיבה לכך, משום שהוא כדבר שיש לו מתירים, שהרי יכולים לאכול הפת בפני עצמה בהיתר, וכל שיש לו מתירים אפילו באלף לא בטל.

והקשו על דבריו אלו, שכן צלי ופת מין בשאינו מינו הוא, ואם כן, אף על פי שהוא דבר שיש לו מתירים, יש לו להיות בטל בששים, כפי שנתבאר בראיות ברורות.

ואמרו, שרב אלפס סמך דבריו, על סוגיית הגמרא במסכת ביצה, בענין אשה ששאלה מחברתה מים ומלח לעיסתה, שאמרו, שעיסה זו, שמעורבים בה קמח של זו ומים ומלח של זו, מותר להוליכה רק במקום שהוא תחום של שתי הנשים [=כרגלי שתיקה]. ואמר שם רב אשי, שהסיבה לכך שהמים והמלח אינם בטלים לגבי העיסה, כי הם דבר שיש לו מתירים, שכן יכולים לאכול הכל בתחום שתיקה, ולכן אפילו באלף אינם בטלים. הרי שגם מים ומלח אף שאינם מין קמח, מאחר שיש להם מתירים, אינם בטלים בקמח אפילו באלף, כדברי רב אלפס.

ואמרו לדחות ראייתו, לומר, שמלח ומים בעיסה, מאחר שאין העיסה נעשית בלא הם, נחשבים בה כמין אחד, ואם כן מין במינו הם נחשבים, ולכן אינם בטלים אפילו באלף, אבל מין בשאינו מינו, בטל בששים, אף בדבר שיש לו מתירים.

עד כאן דעת הראשונים ז"ל, שיישבו סוגייתנו, היאך בשר נדור בטל בביצים של היתר, אף על פי שהוא דבר שיש לו מתירים, וזאת משום שמין בשאינו מינו בטל בששים, גם כשיש לו מתירים. וזה שלא כדעת רב אלפס שאמר, שדבר שיש לו מתירים, אינו בטל באלף, גם כשהוא מין בשאינו מינו.

דעת הראשונים	דבר שיש לו מתירים		דבר שאין לו מתירים	
	מין במינו	בשאינו מינו	מין במינו	בשאינו מינו
דעת רב אלפס	אפילו באלף לא בטל	אפילו באלף לא בטל	בטל בששים	בטל בששים

והר"ן כתב ליישב דברי הר"ף, שיש שני אופנים בדבר שיש לו מתירים. (א) דבר שעכשיו הוא אסור, ועתיד להיות מותר, כגון נדרים, שעכשיו הם אסורים, ולאחר זמן ישאל עליהם, ויהיו מותרים. (ב) דבר שכבר עכשיו יש לו

^א כיון שהיתר קרוב, אי אפשר לחילוק שיש בין מינו לשאינו מינו שישלימו, דהא השי"ס, לרבנן, חילוק דהיתר ואיסור עדיף להו מחילוק דמינו ושאינו מינו, דבה הוא דפליגי עליה דרבי יהודה, הלכך דבר שהוא נותר עכשיו כמים ומלח, ראוי יותר שלא יתבטל לגבי עיסה, אף על גב דהוי מין בשאינו מינו, ממה שראוי שלא יתבטל דבר שהוא אסור עכשיו ועתיד להיות נותר אחר זמן לגבי

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 38
מסכת נדרים מ"ט – נ"ג

שווים במין, וגם קצת שווים בדין, אין המועט בטל ברוב.

שאף עכשיו יש לה היתר לאכלה שלא בכוח, הלכך בדין הוא שאפילו בשאינו מינו, לא בטל.

ודבר שכבר עתה יש לו אופן מותר, נתקרב דינו מאד להיתר, ואפילו שוני של מין לא יועיל לבטלו. ועוד, אפילו לא דקדקת כל כך בטעמו של דבר הרי, ראינו שכל שקל איסורו החמירו בביטולו, שכיון שיש לו מתירים החמירו שלא יבטל במינו, וכיון שכן הוא, כל שהוא מוסיף היתר, שכבר עכשיו יש לו אופן מותר, ראוי להחמיר בביטולו אף באינו מינו.

ועוד דאפילו לא בעית למידק כולי האי, זיל בתר טעמא, הרי אתה רואה שכל שהוא מוסיף היתר, החמירו בביטולו, שמפני שעתיד להיות נותר, אמרו שלא יתבטל במינו, וכיון שכן, כל שהוא מוסיף עוד היתר, שאף עכשיו יש לו שעת הכושר, ראוי להחמיר בביטולו, שלא יתבטל אפילו בשאינו מינו.

כן ביאר הר"ן את דעת רב אלפס ז"ל.

איסור שנתערב בהיתר

[מהדו"ק]

א. שיטת הר"ף כפי ביאור הר"ן.

- דבר איסור שאין לו מתירים, שנתערב בהיתר, בין שנתערב במינו, ובין שנתערב באינו מינו, אם יש ששים^א של היתר כנגד האיסור לבטל טעמו של איסור, האיסור בטל.

ובכלל איסור שאין לו מתירים הוא דבר האסור לזה לעולם ומותר לזה לעולם כחתיכה של חטאת שאסורה לישראל ומותרת לכהן מאחר שלישראל אסורה לעולם הרי היא אצלו דבר שאין לו מתירים כי מאי מהני ליה היתרו של כהן.

- דבר איסור שיש לו מתירים, שהוא אסור עכשיו ועתיד להיות מותר לאחר זמן^ב [ובכלל זה נדרים שמצווה להישאל עליהם ולהיתרם], אם נתערב בהיתר במינו, אינו בטל כלל, אף לא באלף של היתר. ואם נתערב בהיתר שאינו מינו, ויש ששים של היתר כנגד האיסור לבטל טעמו של איסור, האיסור בטל.

- דבר איסור שכבר עכשיו יש לו צד של היתר, בכל אופן שנתערב בהיתר, בין במינו ובין באינו מינו, אינו בטל כלל, אף לא באלף.

וטעמו של דבר, שכן מהכתוב האמור בענין קרבנות יום הכפורים, "ולקח מדם הפר ומדם השעיר", למדנו, שכשם שדם השעיר המועט אינו בטל בדם הפר המרובה, משום שהוא דומה לו, כך אין שום דבר מועט בטל בדבר מרובה הדומה לו, שמאחר שהם דומים, הוא מחזקו ולא מחלישו. [לדעת רבי יהודה, למדו מכאן שכל שהם מין אחד, אין המועט בטל ברוב. ולדעת חכמים למדו מכאן, שכל שהן שווים בדין, ששניהם כשרים, אין המועט בטל ברוב].

ולפיכך, איסור גמור שאין לו מתירים, בטל בהיתר, שהרי אינם דומים בדינם כלל, ולפיכך המועט בטל ברוב.

אבל כשאין האיסור גמור, כגון שיש לו מתירים, מאחר שהוא דומה קצת להיתר, בזה חשו חכמים לסברת רבי יהודה, והצריכו שיהיו שונים על כל פנים במין, ולכן דווקא מין בשאינו מינו בטל בששים, אבל במינו, מאחר שהם

^א מין במינו, ומשום הכי, נהי דמסקינן דדבר שיש לו מתירין בשאינו מינו בטל, מפני שהוא אסור עכשיו, אסיק רב אשי התם, דמים ומלח שהן ניתרין עכשיו, אינן בטלין לגבי עיסה אף על פי שהוא מין בשאינו מינו. [ר"ן].

^ב כן הוא ברוב איסורים, אבל יש איסורים שהחמירו בביטולם, כגון תרומה, ותרומת מעשר, וחלה, שאין בטלים אלא במאה. וערלה, וכלאי הכרם, שאין בטלים אלא במאתים, כפי שיתבאר בעזה"י בדף נ"ט.

^ג והוא הדין דבר שמותר עתה, ועתיד להיות אסור לאחר זמן, כשביעית קודם בעיר, כפי שיתבאר בעזה"י בדף נ"ח.

ומהטעם הזה, פת שאפאה בתנור עם הצלי, אף שטעם הצלי מועט, אינו בטל בה כלל, כי כבר עכשיו יש לה היתר, לאוכלה בפני עצמה, ומאחר שאין טעם הצלי בטל בפת, אסור לאוכלה בכוחו [=מאכל חלב]. אכן לענין זה יש טעם נוסף מדוע טעם הצלי אינו בטל בפת, שכן שאר דבר שיש לו מתירים, כיון שיש להחמיר בו במינו, הקלו בו באינו מינו, אבל פת זו, אם נתיר אותה, כיון שאין הצלי מינה, שוב אין בה שום צד חמור, ולכן אין להתירה.

ב. שיטת ראשונים אחרים.

אין חילוק בין דבר איסור שיש לו היתר לאחר זמן, לבין דבר איסור שכבר עכשיו יש לו צד של היתר, וזה וזה נקראים דבר שיש לו מתירים, ודינם שווה, שאם נתערבו בהיתר מין במינו, אינם בטלים כלל, אף לא באלף של היתר. ואם נתערבו בהיתר מין באינו מינו, ויש ששים של היתר כנגד האיסור לבטל טעמו של איסור, האיסור בטל.

ולשיטת הראשונים הללו, הר"ף אינו מחלק כן, ושיטתו ששני אלו הנקראים דבר שיש לו מתירים, אינם בטלים בהיתר כלל, בין במינו ובין באינו מינו, אולם הם דחו את שיטתו.

"קונם יין עלי" ו"קונם יין זה עלי"

הנודר מן היין, שאמר, "קונם יין עלי", משמעות הנדר להיאסר בשתיית יין כמות שהוא, ולפיכך, הנודר הזה מותר בתבשיל שנתנו בו יין, אף על פי שיש בתבשיל טעם יין.

והנודר מדין מסוים, שאמר, "קונם יין זה שאני טועם", משמעות הנדר, להיאסר מטעימת אותו יין בכל אופן, ולפיכך, אם נפל היין לתבשיל, כל שלא נתבטל טעמו של היין בתבשיל, הנודר אסור בתבשיל, כי כיון שיש בו טעם יין, כשטועם התבשיל הוא טועם היין ועובר על נדרו.

לפי גרסת הר"ן:

"קונם יין" ו"קונם יין שאני טועם"

הנודר מן היין, שאמר, "קונם יין עלי", משמעות הנדר להיאסר בשתיית יין כמות שהוא, ולפיכך, הנודר הזה מותר בתבשיל שנתנו בו יין, אף על פי שיש בתבשיל טעם יין.

והנודר מטעימת יין, שאמר, "קונם יין שאני טועם", משמעות הנדר, להיאסר מטעימת יין בכל אופן, ולפיכך, אם נפל יין לתבשיל, כל שלא נתבטל טעמו של היין בתבשיל, הנודר אסור בתבשיל, כי כיון שיש בו טעם יין, כשטועם התבשיל הוא טועם היין ועובר על נדרו.

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת **אלישבע שולביץ ע"ה**
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון 38ח
מסכת נדרים מ"ט – נ"ג

הנודר מן הענבים או מן הזיתים

הנודר מן הענבים, אינו נאסר אלא בענבים כמות שהם, אבל **מותר** הוא **בין**, אף על פי שהוא יוצא מהענבים

והנודר מן הזיתים, אינו נאסר אלא בזיתים כמות שהם, אבל **מותר** הוא **בשמן**, אף על פי שהוא יוצא מהזיתים.

אומר "קונם זיתים או ענבים אלו שאני טועם"

האומר, "קונם זיתים אלו שאני טועם", **נאסר גם ביוצא מן הזיתים, כגון שמן**. והאומר, "קונם ענבים אלו שאני טועם", נאסר גם ביוצא מהם, כגון **יין**.

כן מבואר במשנתנו. והנה אף **שאמר** שתי לשונות לריבוי האיסור, "קונם זיתים וענבים" (א) "**אלו**" (ב) "**שאני טועם**", דבר פשוט הוא, שדי באחד מהלשונות הללו, כדי שיאסר גם ביוצא מהזיתים והענבים, ואין צורך לומר את שניהם.

ונסתפק רמי בר חמא, איזה מהלשונות הללו **גורם את האיסור גם ביוצא מהזיתים והענבים**.

ומתחילה היה נראה, שהדבר ברור, **שרק אחד מהלשונות הללו גורם את האיסור**, אלא **שיש ספק איזה מהם**, ונקטה המשנה גם את הלשון הנוסף, שאינו מועיל לגרום איסור ביוצא, לומר, שהוא אינו גורם את האיסור, ולכן, אף על פי שאמר, עדיין צריך לומר גם את הלשון שכן גורם את האיסור.¹

- **ואמר רבא להביא ראיה, מהמשנה בדף נ"ז**, בה שנינו, שהאומר, "קונם פירות האלו עלי" או "קונם הן לפי", **אסור בחילופיהן ובגידוליהן**.² **ומשמע**, שכשאמר לשון "אלו", נאסר רק בחילופיהם וגידוליהם, אבל **ביוצא מהם לא נאסר**, [שכך היה סבור, אם נאסר גם ביוצא מהם, היה ראוי להשמיע זאת, שיש בכך חידוש גדול יותר, שביוצא מהם נאסר אף על פי שנשתנית צורת הפירות, מה שאין כן בחילופיהן וגידוליהן, שעדיין צורת הפירות שאסר קיימת]. ואם כן, במשנתנו, בה מבואר, שנאסר גם ביוצא, הטעם לכך כי אמר "שאני טועם".

ודחו זאת ואמרו, שאפשר שכשאמר, "קונם פירות האלו עלי" או "קונם הן לפי", **נאסר גם ביוצא מהן**, משום שאמר "אלו". והסיבה לכך שהמשנה נקטה איסור חילופיהם, כי בו יש חידוש גדול יותר, [שאף על פי שלא יצאו מגוף האיסור, נחשבים הם כגידולי האיסור, וכל שכן שיוצא מהאיסור מאחר שיצא מגוף האיסור ממש נאסר בו].

- **עוד אמרו להביא ראיה, ממה ששנינו באותה משנה**, שהאומר על הפירות,

¹ ואיכא למידק, היכי מספקא ליה לרמי בר חמא דליהוי "שאני טועם" עדיף טפי מ"אלו", דהא אגן תגן איפכא, "קונם פירות אלו עלי", אסור בחילופיהן ובגידוליהן, "שאני אוכל שאני טועם", מותר בחילופיהן ובגידוליהן, אלמא טפי עדיף "אלו" מ"שאני טועם". יש לומר, כי עדיף הני מילי לגבי חילופיהן וגידוליהן, דאיתנהו בכלל אלו, כיון דיחזינהו שוינהו כהקדש, וכמו שנפרש לפנינו בסיעתא דשמיא, ומשום הכי, בדין הוא דליתסרו חלופיהן וגידוליהן, כי היכי דאסירי בהקדש, אבל כי אמר שאני אוכל שאני טועם, לא משמע דליתסרו חלופיהן וגידוליהן, דאדרבה הא אפקינהו, שהרי כשאוכל חילופיהן וגידוליהן אינו טועם מהם כלל. [ר"ן].

² ובדין הוא דהוה מצי למיפשט בעיין ממתניתא, דתניא לעיל בסמוך, "ואם אמר בשר זה עלי", אסור בו וברוטבו ובקיפו, אלא דמתניתין בעי למיפשטה. [ר"ן].

"שאני אוכל" או "שאני טועם", **מותר בחילופיהם וגידוליהם. ומשמע**, דווקא בחילופיהם וגידוליהם אסור, שאינם גוף הפירות, אבל **מהיוצא מהם**, מאחר שיצא מגופם, הוא **נאסר**. ומכאן ראייה שדי באמירת "שאני טועם" להיאסר ביוצא.

ודחו גם זאת ואמרו, שאפשר שכשאמר "שאני אוכל" "שאני טועם", מותר גם ביוצא מהם, [כי לא אמר "אלו"]. והסיבה לכך שהזכירה המשנה רק דין חילופיהם וגידוליהם ולא דין יוצא מהם, משום שברישא הזכירה דין חילופיהם וגידוליהם לאיסור, ולפיכך גם בסיפא, הזכירה דין חילופיהם וגידוליהם להיתר.

- **ולבסוף הביאו ראיה ממשנתנו שהאומר "אלו" בלבד, נאסר גם ביוצא ממנו**, שכך שנינו, אמר רבי יהודה, מעשה ואסר רבי טרפון עלי ביצים שנתבשלו עמו, אמרו לו, אימתי, בזמן שאמר "בשר זה עלי", שהנודר מן הדבר ונתערב באחר ויש בו בנותן טעם, הרי זה אסור.

ולפיכך אמרו, שבה אין לנו להסתפק, ובוודאי האומר "זה" או "אלו", נאסר גם ביוצא מהדבר. אבל יש להסתפק אם רק בלשון זה נאסר ביוצא, וכששנו במשנתנו "קונם זיתים אלו שאני טועם", נאסר ביוצא משום שאמר "אלו", או **גם כשאומר "שאני טועם"** הוא נאסר ביוצא, וכוונת משנתו, שאמר "קונם זיתים אלו", או "קונם זיתים שאני טועם", שבשני האופנים הוא נאסר גם ביוצא מהם.

- **ואמרו להביא ראיה, שאמירת "שאני טועם" אינה מועילה לאסור את היוצא**, שכן שנינו שהאומר "דג דגים שאני טועם", אסור בהן בין גדולים בין קטנים, בין חיים בין מבושלים, ומותר בטריט טרופה ובציר, הרי שאף על פי שאמר "שאני טועם" מותר בציר היוצא מהדגים.

ודחה רבא ראיה זו, ואמר, שאפשר, שכשאמר "דג דגים שאני טועם", נאסר בציר שיצא מהדגים האסורים, ומה ששנינו שאינו נאסר בציר, הכוונה לציר שיצא מהדגים קודם נדרו, שהוא לא יצא מדגים האסורים לו.

ולענין הלכה כתב הר"ן, כשאמר "אלו", פשיטא לן שנאסר גם ביוצא מהם. וכשאמר "שאני טועם", מספקא לן אם נאסר גם ביוצא מהם, ולא נפשט הספק, וכיון שלא נפשט, יש לנו להחמיר.

ובטעם הדבר שלשון "שאני טועם" משמע איסור גם ביוצא מהדבר. < יש מי שאומר, שהטעם לכך, משום שכיון שירד לדקדק כל כך בלשונו, לומר "שאני טועם", אף שלא היה צריך לומר זאת, ודאי דעתו גם על כל היוצא ממנו.³ < **ואחרים אומרים**, וזה הוא דעת הרמב"ם ז"ל, שאין הטעם משום ייתור הלשון, אלא **שהלשון בעצמו מוכיח כן**, שלשון "שאני אוכל" ו"שאני טועם" משמע שאוסר כל אכילה וטעימה הבאה מהם.⁴

³ וכי תימא, תינתן בשאני טועם, כיון דלא צריך, וקאמר, אפשי איסורא הוא, אבל שאני אוכל מאי איכא למימר, דהא כיון דלא סגי ליה אם אמר קונם פירות האלו, דאי הכי משמע בין באכילה בין בהטאה, ואיחור לא בעי למסרינהו אלא באכילה, הלכך כי אמר שאני אוכל ליכא שום הוכחה למיסר אפילו ביוצא מהן. איכא למימר, דכיון דהוה מצי למימר קונם פירות האלו באכילה על, וקאמר שאני אוכל, אף יוצא מהן משמע. **ואמרו לפי זה, דבשבעה דלא מצי למימר באכילה על, דלשון נדר הוא, ועל כרחיה אית ליה למימר שאני אוכל לא מיתסר ביוצא מהן**. [ר"ן].

⁴ **ולא שנא נדר ולא שנא שבעה, נאסר גם ביוצא**. [ר"ן].

דף נ"ג

הנודר מן היין

הנודר "מן היין", סתם, אין דעתו אלא על יין הנעשה מענבים, ולפיכך הוא מותר בין תפוחים, שיין תפוחים אינו נקרא "יין" סתם, אלא יש לו שם לוואי, "יין תפוחים".

הנודר מן השמן

בארץ ישראל אין מסתפקים אלא בשמן זית, ולכן, בארץ ישראל, הנודר "מן השמן" סתם, אין דעתו אלא על שמן הנעשה מזיתים, ולפיכך הוא מותר בשמן שומשמין, ששמן שומשמין אינו נקרא אצלם "שמן" סתם, אלא "שמן שומשמין".

ובבבל אין מסתפקים אלא בשמן שומשמין, ולכן, בבבל, הנודר "מן השמן" סתם, אין דעתו אלא על שמן הנעשה משומשמין, ולפיכך הוא מותר בשמן זית, ששמן זית אינו נקרא אצלם "שמן" סתם, אלא "שמן זית".

ובמקום שמסתפקים בשמן זית ובשמן שומשמין, אף על פי שרוב שמנים מאחד מהם, הנודר שם "מן השמן" סתם, דעתו גם על שמן זית וגם על שמן שומשמין, ולפיכך הוא נאסר בשניהם.

הנודר מן הדבש

הנודר "מן הדבש", סתם, אין דעתו אלא על דבש דבורים, ולפיכך הוא מותר בדבש תמרים, שדבש תמרים אינו נקרא "דבש" סתם, אלא "דבש תמרים".

הנודר מן החומץ

הנודר "מן החומץ", סתם, אין דעתו אלא על חומץ הנעשה מן היין, ולפיכך הוא מותר בחומץ סתוניות, שחומץ סתוניות אינו נקרא "חומץ" סתם, אלא "חומץ סתוניות".

הנודר מן הכרישין

הנודר "מן הכרישין", מותר בקפלוטות שאין הקפלוטות בכלל הכרישין.

הנודר מן הירק

ברוב שנים, עיקר ירק בא מהגינה, וסתם ירק, הוא ירק גינה, ולא ירק שדה, ולכן ברוב שנים, הנודר בהם "מן הירק" סתם, אסור בירקות גינה, ומותר בירקות שדה, שיש להם שם לוואי².

הנודר מתמרים או מסתוניות

התמרים, אוכלים אותם כמות שהם, וגם אוכלים את הדבש היוצא מהם, והוא נקרא דבש תמרים.

והסתוניות הם ענבים שאינם מתבשלים לעולם, ואין אוכלים אותם, אבל עושים מהם חומץ, ואוכלים את החומץ היוצא מהם, והוא נקרא חומץ סתוניות.

ונחלקו חכמים, במה נאסר הנודר מהתמרים או מסתוניות.

לדעת תנא קמא של משנתנו – הנודר מכל דבר, בין שאוכלים אותו כמות שהוא, וגם אוכלים את היוצא ממנו, [כתמרים שאוכלים אותם ואת הדבש היוצא מהם], ובין שאוכלים רק את היוצא ממנו ולא אותו כמות שהוא, [כסתוניות שאין אוכלים אותם אבל אוכלים את החומץ היוצא מהם], בכל אופן, אינו נאסר אלא במה שנדר, ולא ביוצא ממנו, ולפיכך, הנודר מהתמרים, נאסר בתמרים, ומותר בדבש תמרים, והנודר מהסתוניות, נאסר בסתוניות, ומותר בחומץ סתוניות.

ולדעת רבי יהודה בן בתירא – כל שנדר מדבר מסוים, ויוצא ממנו דבר שקרוי על שמו, כגון נדר מתמרים שיוצא מהם דבש הנקרא דבש תמרים, או נדר מסתוניות, שיוצא מהם חומץ, הנקרא חומץ סתוניות, מלבד מה שנאסר בדבר עצמו שנדר ממנו, [בין אם דרכו לאכול ובין אם אין דרכו לאכול], נאסר גם בדבר היוצא ממנו, ולפיכך, הנודר מתמרים, נאסר בתמרים, וגם בדבש תמרים, והנודר מסתוניות, נאסר בסתוניות, וגם בחומץ סתוניות.

ולדעת חכמים המוזכרים במשנתנו ורבי שמעון בן אלעזר בברייתא – כל שנדר מדבר מסוים, ויוצא ממנו דבר שקרוי על שמו, דעתו הן על מה שנדר ממנו, והן על מה שיוצא ממנו, ובתנאי שיהיו דברים שרגילים לאוכלם. ולפיכך, הנודר מתמרים, מאחר שאוכלים גם תמרים, וגם דבש תמרים היוצא מהם, נאסר גם בתמרים, וגם בדבש תמרים. אבל הנודר מסתוניות, מאחר שאין אוכלים אלא את החומץ היוצא מהם, מותר בסתוניות עצמם, ואסור רק בחומץ היוצא מהם.

נדר מסתוניות		נדר מתמרים		
חומץ סתוניות	סתוניות	דבש תמרים	תמרים	
מותר	אסור	מותר	אסור	תנא קמא
אסור	אסור	אסור	אסור	ריב"ב
אסור	מותר	אסור	אסור	רשב"א

ולענין הלכה כתב הר"ן, דקיימא לן כתנא קמא, ובין בתמרים ובין בסתוניות, אינו אסור אלא בהן, אבל לא בדבש וחומץ שלהן³.

² ואיכא למידק, תנא קמא מני, לא רבי יוסי ולא רבנן, דהא אמרינן לעיל, בפלוגתא דקום וחלב, דכל היכא דקרו ליה קומא דחלבא, אסור אפילו לרבנן, ודבש תמרים וחומץ סתוניות ליתסר מהאי טעמא. (א) יש לומר דלא דמי, דאילו גבי קום דחלב, הקום לא נשתנה מצורה לצורה, דמעיקרא נמי כשהיה מעורב בחלב, באותה צורה עצמה היה, אבל הכא, הרי נשתנה הגוף. הרשב"א ז"ל. (ב) ועוד, דבקום כי קרי ליה קומא דחלבא, מפני שעדיין תורת חלב עליו קרו ליה, ולא להפריש בין זה

לאחר, שאין נקרא קום אלא זה, אבל הכא, כי אמרו דבש תמרים וחומץ סתוניות, לא שיהא עדיין תורת תמרים וסתוניות עליהן, אלא להפריש בין דבש תמרים לדבש אחר, ובין חומץ סתוניות לחומץ אחר. [ר"ן].

³ מיהו אפילו הכי, הנודר מן היין, אסור בחמרא מבשלא, וכן כתב הרמב"ן ז"ל, ולא דמי לירקות

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 38
מסכת נדרים מ"ט – נ"ג

הנודר מן השום

בכל מקום, אין נקרא שום, אלא שום, ולא דבר אחר, אף אם הוא תבשיל עב וקפוי כמו שום, ולכן הנודר מן השום מותר במקפה.

הנודר מן העדשים

אשישים הם עדשים מגובלות ומטוגנות בשמן. ובמקומו של תנא קמא, היו קוראים לאשישים בשם אשישים של עדשים, ולפיכך, הנודר שם מן העדשים, אסור גם באשישים. ובמקומו של רבי יוסי, לאשישים היו קוראים אשישים בלבד, ולפיכך הנודר שם מן העדשים מותר באשישים.

הנודר מן האשישים

בכל המקומות אין קוראים אשישים אלא לאשישים ולא לעדשים, ולפיכך הנודר מן האשישים מותר בעדשים.

"קונם חטה" או "קונם חטים"

האומר "קונם חטה שאני טועם", משמעות דבריו לאסור טעימה של גוף אחד של חטה, ואם כן כוונתו לפת, ששייך בה אכילה של גוף אחד, ולא לכסיסת חיטים, שאין רגילים לכסוס גרגיר אחד בלבד.

והאומר "קונם חיטים שאני טועם", משמעות דבריו לאסור טעימה של גופים רבים של חטה, ואם כן כוונתו לכסיסת גרגירי חטה שהם רבים, ולא לאכילת פת.

והאומר "קונם חטה חטים שאני טועם", כוונתו הן לאכילת פת והן לכסיסת חיטים.

"קונם גריס" או "קונם גריסין"

האומר "קונם גריס שאני טועם", משמעות דבריו לאסור טעימה של גוף אחד של גריסים, ואם כן כוונתו לתבשיל גריסין, ששייך בו אכילה של גוף אחד, ולא לכסיסת גריסין חיים, שאין רגילים לכסוס גרגיר אחד בלבד.

והאומר "קונם גריסין שאני טועם", משמעות דבריו לאסור טעימה של גופים רבים של גריסין, ואם כן כוונתו לכסיסת גריסין חיים שהם רבים, ולא לאכילת תבשיל.

והאומר "קונם גריס גריסין שאני טועם", כוונתו הן לאכילת תבשיל של גריסין והן לכסיסת גריסין חיים.

סליק פרק הנודר מן המבושל

ובשביעית, עיקר ירק בא מהשדה, ממה שגדל בה מעצמו, ולא מהגינה, שהיה אין זורעים ולא נוטעים בה בשביעית, ולכן, הנודר בשביעית "מן הירק", נאסר בירקות שדה, ומותר בירקות גינה.

ולדעה זו, בשביעית בארץ ישראל, לעולם אין מסתפקים אלא בירקות שדה, ואין מביאים ירקות גינה מחוצה לארץ, שמא ידבק בהם גוש מארץ העמים שהוא מטמא.

ורבי חנניה בין גמליאל חולק, ואומר, שמותר להביא ירקות מחוצה לארץ לארץ. ואמר רבי אבהו משום רבי חנינא בן גמליאל, שמאחר שמותר להביא ירקות מחוצה לארץ לארץ, דווקא במקום שאין מביאים בו ירק מחוצה לארץ, הדין הוא שהנודר בשביעית בארץ ישראל מירק סתם אינו נאסר אלא בירקות שדה, אבל במקום שמביאים בו ירק מחוצה לארץ לארץ, אסור גם בירקות גינה, כי במקום זה מסתפקים הם מירקות שדה של מקומם, ומירקות גינה של חוצה לארץ, ונמצא שבאותו מקום בשביעית, שניהם נקראים אצלם ירקות סתם.

הנודר מן הכרוב או מן האיספרגוס

כרוב הוא שם כללי לכל מיני כרוב, ואיספרגוס הוא שם של מין אחד ממיני הכרוב. ולפיכך, הנודר מן הכרוב, נאסר בכל מיני כרוב, ובכלל זה באיספרגוס. אבל הנודר מן האיספרגוס, מותר בכרוב סתם שאינו נקרא איספרגוס.

הנודר מן הגריסין

המקפה הוא תבשיל עב של גריסין. ובמקומו של תנא קמא, היו קוראים למקפה בשם מקפה של גריסין, ולפיכך, הנודר שם מן הגריסין, אסור גם במקפה. ובמקומו של רבי יוסי, למקפה היו קוראים מקפה בלבד, ולפיכך הנודר שם מן הגריסין מותר במקפה.

הנודר מן המקפה

ובכל מקום, הנודר מן המקפה, אינו נאסר בגריסין, שהגריסין אינם קרויים מקפה.

ובמקומו של תנא קמא, לא רק תבשיל עב של גריסין היה קרוי מקפה, אלא כל דבר קפוי ועבה היה נקרא בשם מקפה, ובכלל זה שום, על שם שממחים [=ממיסים] אותו במעט מים, ונאכל כך, ולכן הנודר שם מן המקפה, נאסר גם בשום.

ובמקומו של רבי יוסי, לא היו קוראים מקפה אלא למקפה של גריסין, ולכן הנודר שם מן המקפה מותר בשום.

השדה, דהני מינא אחרינא ניהו, אבל חמרא וחמרא מבשלא חד מינא ניהו, ומפני שנתבשל לא הפסיד שמו. [ר"ן].

בקי צור

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 38
מסכת נדרים מ"ט – נ"ג

מפתח עניינים – נדרים פרק ששי

6	הנודר מן הכבוש
6	הנודר מן השלוק
6	הנודר מן הצלי
7	הנודר מן המליח
7	הנודר מן הדג ומן הדגים
7	לשון "דג" ולשון "דגה"
7	הנודר מן הצחנה
7	הנודר מטריית טרופה
8	הנודר מן החלב או מן הקום
8	הנודר מן הגבינה
8	דף נ"ב
8	הנודר מן העדשים
8	הנודר מן הבשר
8	איסור שנתערב בהיתר
10	איסור שנתערב בהיתר
10	"קונם יין עלי" ו"קונם יין זה עלי"
10	"קונם יין" ו"קונם יין שאני טועם"
11	הנודר מן הענבים או מן הזיתים
11	אומר "קונם זיתים או ענבים אלו שאני טועם"
12	דף נ"ג
12	הנודר מתמרים או מסתוניות
12	הנודר מן היין
12	הנודר מן השמן
12	הנודר מן הדבש
12	הנודר מן החומץ
12	הנודר מן הכרישין
12	הנודר מן הירק
13	הנודר מן הכרוב או מן האיספרגוס
13	הנודר מן הגריסין
13	הנודר מן המקפה
13	הנודר מן השום
13	הנודר מן העדשים
13	הנודר מן האשישים
13	"קונם חטה" או "קונם חטים"
13	"קונם גריס" או "קונם גריסין"

סליק פרק הנודר מן המבושל

דף מ"ט	1
הנודר מן המבושל	1
הנודר מן התבשיל	1
דלועים לחולה	1
האופן שיש לאכול לוליבא דקרא ולוליבא דכיתנא	2
תפילה בכל יום על החולים ועל החכמים	2
אכילת דייסא	2
אופן אכילת הדייסא	2
ללכת רחוק לאכול דייסה ובשר שור	2
לפלוט מאכל לפני הרב	2
אכילת בלוספיין	2
דברים שהאירו פני רבי יהודה	2
גדולה מלאכה שמכבדת את בעליה	3
בגד של רבי יהודה ואשתו	3
רבי יהודה לא רצה להנות בעולם הזה	3
דף נ'	3
שלי ושלכם שלה הוא	3
רבי עקיבא נעשה עשיר מששה דברים	3
קוף שהעשיר את רב גמדא	4
תורה מפוארה בכלי מכוער	4
ביצה טורמוטא	4
שמואל בדק עצמו בקולחא	4
כלופסין ובנות שבע שני מינים הם	4
אלף מיני לפדי	5
הזמנת בר קפרא לנישואי רבי שמעון בן רבי	5
בר קפרא מבדח את רבי	5
דף נ"א	5
רבי מרקד לפני בר קפרא כדי להבין מילה בתורה	5
תספורת בן אלעשה	5
דלעת הרמוצה	5
הנודר ממעשה קדרה	6
יורד לקדרה ויורד לאלפס	6
נעשה בקדרה ונעשה באילפס	6
יורד לתנור וכל מעשה תנור	6